

measures – an original symbiosis folklore, contemporary art and shows. There are, in particular, the international festival of national cultures "Island of the seven treasures" in which there parkour, shows and mega- disco "Global-Gj-fest", a parade and fireworks Cossack fun, and more – show balloons "Towards the Sun". And yet – Festival Wedding "Wedding fortress", a festival of medieval culture "Outpost" historical festival "The Gates of Time", "Last Capital", a children's dance festival "RADEYA", a festival of street art "Republic", "festival entertainment" Akvadrom "The February adventures" and others. Hundreds of positive reviews from various regions caused also organized in Kamenetz-Podolsk in 2010, the first national festival of free men "Free Hummans Fest".

In 2012 he resumed conducting regional dance festival "Golden Circle", which this time took place in Shepetovke.

Together with the positive achievements of the festival see the land policy and its drawbacks. In particular, due to objective reasons known to all, which, unfortunately, also joined our subjective. You can not argue about the proper attention control cultures, nationalities and religions RSA to cinema. Despite financial difficulties, the country's film nevertheless evolving, has not stopped producing any art or documentaries. For the latter, have been done and amateur studios and individual craftsmen on the tail.

With respect to the artists, they also require more attention and help from our government. It concerns not only the organization of exhibitions and plein air that we were traditional, but Fine Arts Festival, in which artists have reported on their achievements, be ensured continuity of generations, ie, transfer of experience of senior artists young.

Keywords: nationwide, culture, art, international, folk, skirts, theater, philharmonic.

УДК 130.2 + 124.4

Кірієнко Анастасія Олександрівна
аспірантка

СПІВВІДНОШЕННЯ ІСТОРИЧНОГО ЧАСУ ТА ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ: АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ

Стаття присвячена питанню взаємодії історичного часу та творчого процесу як однієї з найактуальніших тем сучасності. В роботі аналізуються наукові теорії щодо співвідношення історичного часу та творчого процесу. Автор наголошує на тому, що формування творчого процесу знаходиться у взаємодії з навколишньою реальністю і безпосередній залежності від неї. Доводиться актуальність дослідження на сучасному етапі проблеми детермінації історичним часом творчого процесу, його безпосереднього впливу на формування, становлення та розвиток культури.

Ключові слова: творчість, творчий процес, історичний час, взаємодія, культура.

У науковій сфері XX – XXI ст. дедалі більшої актуальності набуває питання взаємозв'язку таких двох фундаментальних категорій, як історичний час та творчий процес, а також проблема детермінації творчого процесу історичним часом. Особливо у зв'язку з впливом останнього на розвиток та становлення людської культури. Актуальність цього питання цілком очевидна, адже на творчий процес впливає і соціальна дійсність, і політична ситуація певного історичного періоду. Отже, вивчення взаємодії історичного часу і творчого процесу та безпосереднього впливу першого на кінцевий результат останнього є найбільш животрепетним питанням сучасності. Визначення аспектів взаємозв'язку творчого процесу та історичного часу відкриє нові можливості для аналізу сучасного стану культури, вивчення її взаємодії з соціальною реальністю.

На даному етапі, незважаючи на велику кількість наукових робіт, присвячених окремо як проблемі творчості, так і проблемі історичного часу, можна констатувати, що питання взаємодії цих двох категорій, що безпосередньо впливає на світогляд митця та формування мистецького продукту, залишається відкритим та практично не дослідженим.

Мета даної статті заключається, по-перше, у необхідності систематизації існуючих досліджень щодо співвідношення історичного часу та творчого процесу. По-друге, ґрунтуючись на вивченні праць, варто спробувати виявити закономірності впливу історичного часу на творчу сферу та творчий процес, окреслити подальші шляхи вивчення даного феномена.

Проблематика творчості є вічною та невичерпною темою наукових дискусій, що у всі часи і епохи була і буде актуальною, адже феномен творчості відноситься до тих загальноприйнятих соціально-духовних цінностей, без яких суспільство не може мати своєї неповторності, можливості сходження до найвищих вершин прогресу. Це духовна скарбниця соціуму, що допомагає розкрити і етапи становлення культури, і зміст людського буття. А творчий процес, як зауважує В. Откидач, – одне із найдивовижніших і загадкових явищ у нашому світі. "Здавалося б, ще недавно якихось думок, ідей, дій, явищ і предметів просто не існувало, а нині вони вже співіснують поруч з нами, і ми можемо переконатися в їх бутті" [7, 236].

Спроби пояснити та осмислити суть творчого процесу здійснювались протягом багатьох століть. Велика кількість мислителів та дослідників так чи інакше вивчали цей феномен і знаходили свої рішення проблеми та відповіді на запитання: що ж таке "творчість"? А з виникненням неklasичної онтології філософія все частіше наголошує на міждисциплінарності творчої проблематики. Все більш очевидними стають взаємозв'язки інших категорій гуманітарного поля знань з категорією творчості.

Над природою творчого процесу міркували Платон, Арістотель, Плотін, Августин, Дж. Бруно, Б. Спіноза, І. Кант, Ф.-В.-Й. Шеллінг, Й.-Г. Фіхте, Г. Гегель, Л. Фейєрбах, Ф. Ніцше, В. Дільтей, А. Бергсон, Ж.-П. Сартр, А. Уайтхед, М. Бубер, Ж. Марітен, М. Бланшо, М. Гайдеггер, Г.-Г. Гадамер, В. Соловйов, М. Бердяєв, Б. Вишеславцев, М. Бахтін, Г. Батищев, С. Гольдентрихт, Т. Григор'єва та ін.

Питання впливу суспільної свідомості на творчість представлено в працях Ю. Андрєєва, М. Ашманіс, В. Баранова, Ф. Гіренок, В. Єлісєєва, Н. Французової.

Окремий пласт наукової літератури присвячено темі творчості та особистості, що представлено в працях М. Бердяєва, С. Франка, С. Левицького, Д. Богоявленської, М. Мамардашвілі, О. Лосєва, В. Налимова, Л. Левчук, О. Оніщенко та ін.

Естетичний аспект проблеми художньої творчості отримує висвітлення в працях М. Арнаудова, П. Валері, Р. Ингардена, Е. Кассіра, Х. Ортеги-і-Гассета, В. Бичкова, Ю. Борєва, С. Ваймана, М. Кагана, О. Лосєва, М. Епштейна, О. Бенюк, А. Бичко, Т. Гуменюк, О. Живоглядкової, Н. Жукової, І. Зубавіної, Т. Кривошеї, Л. Левчук, В. Личковаха, О. Петрової, Ю. Петрова, О. Поліщук, М. Севериної та ін.

Сучасна зацікавленість проблематикою творчого процесу зумовлена, з одного боку, ростом інноваційних компонентів людської діяльності, розвитком науково-технічного прогресу та прагненням контролювати виховання та розвиток творчих особистостей. А з іншого – бажанням пізнати особистість шляхом виявлення секретів творчої діяльності як одного з її фундаментальних проявів.

Безперечно більш глибоким, фундаментальним вивченням саме питання творчого процесу, етапів його формування займається психологія, адже творчість складний психічний акт, що виражається у втіленні і відтворенні в новій, оригінальній формі даних, що перебувають у свідомості людини. Це стадія праці, несвідомої роботи та натхнення, в результаті яких дані як би переходять з позасвідомої сфери в свідомість, а далі шляхом різних здібностей і навичок, вже притаманних людині, знаходять вираження, певну форму в різних продуктах діяльності, які являють собою щось нове [9, 729]. Психологія розглядає творчість здебільшого у двох аспектах: як психологічний процес створення нового і як сукупність властивостей особистості, які забезпечують її долучення до цього процесу. Багато науковців намагались і намагаються пояснити феномен творчого процесу з точки зору психології та психоаналізу (М. Нордау, З. Фрейд, А. Адлер, К.-Г. Юнг, В. Фріче, Ф. Гальтон, С. Балей, Е. Фромм, Л. Левчук, Д. Кучерюк, О. Оніщенко, С. Павличко, М. Русин та ін.).

Не маючи можливості докладно розглянути в рамках даної статті усі концепції творчості та творчого процесу, відмітимо, що представники усіх згаданих філософсько-естетичних напрямків констатують, що джерело сутності і функцій творчого процесу полягає в його детермінованості соціокультурними аспектами. Зауважимо, що все частіше і серед вітчизняних дослідників, і серед зарубіжних лунають думки щодо взаємовпливу світогляду і творчого процесу, їх органічної взаємодії. У дослідженнях, присвячених різним аспектам світогляду, творчість все частіше розглядається в якості явища, що визначається в значній мірі світоглядною системою особистості (Л. Стеклова, К. Шуртаков). Російські та українські дослідники досить докладно розглядають вплив суспільної свідомості на творчість (Ю. Андрєєв, М. Ашманіс, В. Баранов, Ф. Гіренок, В. Єлісєєв, Н. Французова, Л. Левчук).

Отже, проблема творчості має не тільки давню традицію вивчення, а й охоплює надзвичайно широкий спектр наук, що звертаються до даної проблематики. Адже елемент творчості присутній у будь-якій діяльності: фізичній, науковій, технічній або, як говорив відомий фізик П. Капіца – скрізь, де людина діє не за інструкцією. Сутність творчості полягає у створенні нового продукту, що має певну цінність. Технічна творчість має своїм кінцевим результатом винаходження нових пристроїв. У науковій сфері відкриваються нові закони та факти, те, що існує, але не було відоме. В мистецтві відкриваються нові естетичні та духовні цінності, створюються нові художні образи та мистецькі форми. А здійснення будь-якої творчості відбувається через творчий процес, не залежно від виду діяльності.

Звісно, кінцевий результат або продукт творчої діяльності різний у кожному виді творчості, однак психологічні аспекти створення творчого задуму єдині і обов'язково передбачають: суб'єкта творчості або творця; наявність внутрішніх якостей – уміння, знання, досвід, творчі здібності; та зовнішні чинники, що безпосередньо впливають на творчий процес та кінцевий продукт творчої діяльності – соціально-історичні події, певні умови чи обставини.

Важливою є теза відомого теоретика Е. Фромма щодо поняття "творчість": "Творчість це здатність дивуватися і пізнавати, уміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, це спрямованість на відкриття нового і здатність до глибокого усвідомлення свого досвіду" [10, 44-45]. Отже, за Е. Фроммом, критерієм творчості є не якість результату, (хоча, на нашу думку, і вона важлива), а характеристики і процеси, що активізують творчу діяльність і продуктивність. А це не тільки внутрішні позасвідомі процеси індивіда, а й безліч зовнішніх факторів, що впливають на творчий процес. Відштовхуючись від тези відомого теоретика, підкреслимо, що мистецький твір завжди позначений рисами особистості його творця, який не тільки пізнає, спостерігає і переживає найрізноманітніші життєві явища, а й часто є їх безпосереднім учасником. Рік від року митець збагачує свої враження, знання, досвід, які так необхідні для творчості. Проте, як відмічає Л. Левчук, доти, доки митець глибоко не схвилює якесь життєве явище або людська доля, поки він не захопиться ними настільки, щоб переплавити цей життєвий матеріал у художні образи, відтворення ним навколишнього світу має загальний характер. По суті, загальне пізнання і спостереження життя – це поступова, іноді неусвідомлена підготовка до творчості, це своєрідний перший етап творчого процесу. Нарешті, як результат глибокого пізнання життя у митця складається задум художнього твору [6, 371].

Однак, говорячи про творчий процес, не можна не відмітити, що майже всі теоретики, котрі його вивчають, виокремлюють в ньому певні стадії. Як зауважує Л. Левчук, стадії творчого процесу, основні етапи роботи митця над окремими образами і цілим твором давно стали об'єктом прискіпливої уваги та вивчення психологів і мистецтвознавців [6, 374]. Неможливо відповісти на питання, який з етапів творчого процесу є головним, а який другорядним. Кожен з них – це внесок у складний процес художнього відтворення дійсності, що вимагає від митця максимальної людської та мистецької щедрості й вимогливості. Так і неможливо виявити, який із зовнішніх факторів найбільше впливає на формування творчого задуму. Однак факт впливу історичного часу на формування творчого світогляду митця є беззаперечним, а отже, і на сам творчий процес. Процес творчості завжди відбувається в конкретних соціально-історичних умовах, що безпосередньо на нього впливають, в тісному зв'язку з навколишнім світом, формами вже створеної культури, в розгалужену мережу яких завжди включений суб'єкт творчості.

Найперша спроба розкрити етапи творчого процесу належить російському інженеру і психологу П. Енгельмейєру. У своїх дослідженнях він зближує психологічну структуру технічної, наукової і художньої творчості, ввівши в наукову термінологію поняття "еврологія", "основною метою якої є вивчення виникнення всього нового, від першого проблеску в душі (і навіть раніше) до здійснення на ділі. Відтак будь-який винахід може представляти інтерес з різних сторін: технологічної, чисто механічної, економічної, еврилогічної і т.д." [8, 8-9].

П. Енгельмейєр ділив процес роботи винахідника на три акти: бажання, знання та вміння, що складають неподільно так звану трійцю творчості, а три акти-функції цих дій складають один "триакт". Перший акт (походження задуму), на думку психолога, починається з інтуїтивного зародження ідеї і закінчується з'ясуванням її самим об'єктом творчості. Поки в наявності лише ідея, ймовірний принцип майбутнього результату, на рівні якого в науковому дослідженні стоїть гіпотеза, а в художній творчості – задум. Другий акт (вироблення схеми або плану) – виробляє повний і здійснюваний план або схему, де в наявності все необхідне і достатнє. Третій акт вміння, конструктивне виконання винаходу – етап, що, на думку вченого, не потребує творчої роботи і може бути доручений будь-якому досвідченому фахівцеві. На даному етапі до задуму приладжуються не думки, а факти: тому тут вже починається боротьба з матерією, і весь успіх справи залежить від уміння, спритності і ремісничої рутини. Доки від винаходу є тільки ідея (I акт), винаходу ще немає: разом зі схемою (II акт) винахід дається, як уявлення, а III акт надає йому реального існування. У першому акті винахід пропонується, у другому доводиться, в третьому здійснюється. В кінці першого акту це гіпотеза; в кінці другого представлення; в кінці третього явище [8, 102-103].

Всі наступні спроби підпорядкувати творчий процес певній поетапності у більшості випадків також складались з трьох етапів, з дещо видозміненим їх формулюванням. Наприклад, російський дослідник А. Блох, називав такі етапи творчого процесу: 1) виникнення ідеї (гіпотези, задуму); 2) виникнення ідеї в фантазії; 3) перевірка і розвиток ідеї. Відомий радянський вчений Ф. Левінсон-Лессінг сформулював наступні: 1) накопичення фактів шляхом спостереження і експериментів; 2) виникнення ідеї в фантазії; 3) перевірка і розвиток ідеї.

Подібні стадії, як зауважує Є. Ільїн, виділяли і зарубіжні автори, але з істотними доповненнями щодо позасвідомих процесів (Т. Рибо, А. Пуанкаре, Г. Уоллес та ін.) [2, 45].

Деякі дослідники називали на багато більше стадій творчого процесу, що містили в загальному переліку, окрім вищезазначених, такі: період інтелектуальної готовності, розсуд проблеми; пошук рішення; одержання принципу винаходу; перетворення принципу в схему; технічне оформлення та розгортання винаходу (П. Якобсон).

Досить оригінальну і, на нашу думку, слушну концепцію творчого процесу зустрічаємо в праці відомого болгарського теоретика М. Арнаудова "Психологія літературної творчості". Перший етап творчості – це задум, що виникає раптово та не пов'язаний ні з рефлексією, ні з розумовою роботою. Задум спочатку має цілісний характер. Це, як твердить М. Арнаудов, "загальне уявлення, основа наступного розвитку цілого". Становлення задуму перший етап творчого процесу. Другий і третій етапи дослідник визначає як концентрацію і виконання, тобто "стани, в яких переплетені емоційні та інтелектуальні елементи, в яких залежно від окремих випадків може переважати то дія уяви, то дія почуття або розуму, але завжди таким чином, що один елемент з'являється у зв'язку з іншими, однаково необхідними для виникнення і завершення художнього твору". Концентрація – це синтетична робота уяви та розуму, спрямована на розробку задуму, один з найбільш творчих етапів створення образної побудови твору. Саме цей етап вимагає максимального напруження внутрішніх сил митця. Виконання – останній етап творчого процесу – підпорядковується чисто розумовому підходу автора до матеріалу, супроводжується, як вважає М. Арнаудов, емоційним піднесенням, адже це завершальний етап роботи, коли відбувається остаточне внутрішнє і зовнішнє злиття митця з образами, виникає стан "сердечної теплоти, вживання або натхнення" [1, 466-492].

Зазначимо: намагання проаналізувати етапи творчого процесу не закреслюють індивідуальних особливостей праці кожного митця, які визначають своєрідність творчих процесів як у різних видах творчості, так і в різних видах мистецтв. Більшість теоретиків, що вивчають творчий процес, окреслюють триаспектність творчого процесу, що інтегрує його складові: предметну, соціальну і особистісну. В

появі ж нових стадій творчого процесу, як слушно відмічає Л. Левчук, мимоволі простежуються деякі психофізіологічні стани, які для того чи іншого науковця є найголовнішими [6]. Очевидним є і той факт, що не тільки індивідуальна творча обдарованість спонукає митця творити. Важливим є і психологічний стан митця, що окрім внутрішніх, притаманних кожній людині своїх особливостей, провокується (диктується) певними соціально-історичними умовами, потребами історичної дійсності, певними соціальними запитами, певними зовнішніми чинниками.

Питання впливу зовнішніх факторів – природи, кліматичних чинників, хвороб, погоди тощо – на творчий процес представлені в роботах українських науковців С. Тишко "Мандри Глінки, Ч.З. Подорожі на Піреней або Іспанські арабески" та І. Жданько "Як погода стає явищем художньої культури (Роль кліматичних факторів у творчій біографії композиторів-романтиків)".

На особливу увагу в контексті питання взаємодії історичного часу і творчого процесу заслуговує робота українського естетика С. Курбатова "Історичний час як детермінанта творчого процесу", де наголошується на тому, що "історичний час реально обумовлює форми, зміст та результати творчого процесу. Детермінуючи творчий процес, історичний час суттєво впливає на якісні параметри культурного контексту, що постає як наслідок суто людського буття у світі. Універсальність естетичного підходу до реальності, його індиферентність до утилітарних параметрів буття дозволяє наблизитися до визначення сутності взаємодії історичного часу та творчого процесу. Водночас даний естетичний аспект відкриває та пояснює соціальний вимір людського буття, адже краса єднає і роз'єднує, рятує і зваблює, виправдовує та дискредитує. А кожна історична епоха має свої уявлення про красу, обумовлені часом" [3, 5]. Зазначимо, що автор розглядає історичний час як символічний контекст, у якому і крізь який розгортається специфічно людське буття у світі, і пропонує наступну класифікацію історичних епох: "а) епохи зі статичним контекстом, коли дисгармонійність теперішнього співвідноситься з гармонією минулого, а онтологічна ситуація людини визначається "одвічним поверненням" до витоків; б) епохи з динамічним контекстом, коли поряд зі співвідношенням з минулим з'являється більш важливий рівень співвідношення з майбутнім, який активізує творчий імпульс, спонукає людину активно створювати реальний контекст власного існування; та в) позаконтекстуальні епохи, репрезентовані так званим "перехідним часом", характерною рисою якого є відсутність темпоральних орієнтирів" [3, 16]. Підводячи підсумки, український науковець зазначає, що рух історії чимось нагадує калейдоскоп, в якому знову і знову змінюється конфігурація візерунка людської культури. Саме цю динаміку культурного буття людства можна зафіксувати за допомогою таких фундаментальних філософських та естетичних понять як історичний час і творчий процес, поняття, що втілюють в собі невинновидність, і навіть фатальність історичного руху.

Кожен культурний феномен є результатом творчого процесу, його конституванням в певному історичному просторі як гармонійного (адекватного) або дисгармонійного (неадекватного) елемента цього простору.

Процес гармонізації буття здійснюється завдяки творчому процесу. Як в теологічній парадигмі творчий акт передуює буттю світу і людини, творчий процес передуює культурі, визначаючи стан останньої. Якщо розглядати історію як перманентний творчий процес, то саме в ньому і завдяки йому відбувається гармонізація буття. Ця гармонізація погоджує існування людини і людства з реальністю, в якій їх існування приречене протікати [4, 37-42].

Отже, з усього вищевикладеного стає зрозумілим та очевидним що найпершим зовнішнім фактором, в умовах якого перебуває творча особистість, є реальність історичного часу, що безпосередньо знаходить відображення спершу у внутрішніх переживаннях митця, а згодом і в кінцевому творчому результаті. Адже історичний час – це не тільки певний часовий відрізок історії, що має окреслені хронологічні межі, з особливим, притаманним тільки йому розвитком політичних, культурних і соціальних подій та ін., а й культурний код, що має своє відбиття у людських долях і впливає на їхню діяльність, зокрема творчу. І неважливо – чи йдеться про сиву давнину, чи про сьогоднішню однією з найперших характеристик історичного часу є культурне надбання епохи, творча спадщина. Саме час є основою формування культури, як культурний код він несе на собі весь змістовний вантаж історичної епохи, визначає її існування і пам'ять.

Як слушно зауважує М. Лаптева, змінити перебіг і напрям календарного часу людина не в змозі. Однак, саме діяльність людей змінює цінність одиниці історичного часу, так як однакові інтервали астрономічного часу по-різному насичені соціальними явищами і діями. Так, кожне століття в історичному часі це не просто сторіччя, що змінюють один одного, а час, що має якісне наповнення, певні події та характерні соціальні прояви, культурні надбання та ін. Історичні годинники показують не цифри і числа, а епохи і стадії у розвитку соціальних і духовних процесів. "Час не тільки фіксує тривалість, послідовність, швидкість, ритм, напрям суспільних процесів, а й є реальним обмежувачем соціального буття, яке обумовлює його безперервність" [5, 178-180]. І ця безперервність (історичний час), яка переривається в кожному конкретному суб'єкті, є детермінантою долі, а значить і детермінантою творчого процесу.

Література

1. Арнаудов М. Психология литературного творчества / Михаил Арнаудов [пер. с болг. Д. Д. Николаева]. – М. : ПРОГРЕСС, 1970. – 654 с.

2. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2009. – 434 с.
3. Курбатов С. В. Историчний час як детермінанта творчого процесу / Сергій Володимирович Курбатов. – К.: Інформ. системи, 2008. – 172 с.
4. Курбатов С. В. Час як чинник створення контексту історії / С. В. Курбатов // Збірник наукових праць. Науковий вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – К., 2001. – Вип. 34. – С. 37–42.
5. Лаптева М. П. Теория и методология истории: курс лекций / М. П. Лаптева. – Пермь: Перм. гос. ун-т., 2006. – 254 с.
6. Левчук Л. Специфіка творчого процесу в мистецтві / Л. Левчук // Естетика: Підручник. – К.: Вища шк., 1997. – 399 с.
7. Откидач В. М. Художня творчість: критико-бібліографічний огляд / В. М. Откидач // Збірник наукових праць. Культура України. – Х.: ХДАК., 2012. Вип 37. – С. 232-241.
8. Энгельмейер П. К. Теория творчества / П. К. Энгельмейер. – СПб.: Образование, 1910. – 208 с.
9. Энциклопедический словарь. "Творчество" / [ред. И. Е. Андриевского, К. К. Арсеньева, О. О. Петрушевского]. – С.-П.: Издательское дело, Брокгауз-Эфрон, 1901. – Т. XXXII. – 503 с.
10. Fromm E. The Creative Attitude, in Creativity and Its Cultivation, ed., Harold H. Anderson. – N.Y.: Harper and Row, 1959.

References

1. Arnaudov M. Psihologija literaturnogo tvorchestva / Mihail Arnaudov [per. s bolg. D. D. Nikolaeva]. – M.: PROGRESS, 1970. – 654 s.
2. Il'in E. P. Psihologija tvorchestva, kreativnosti, odarennosti / E. P. Il'in. – SPb.: Piter, 2009. – 434 s.
3. Kurbatov S. V. Istorychnyi chas yak determinanta tvorchoho protsesu / Serhii Volodymyrovych Kurbatov. – K.: Inform. systemy, 2008. – 172 s.
4. Kurbatov S. V. Chas yak chynnyk stvorennia kontekstu istorii / S. V. Kurbatov // Zbirka naukovykh prats. Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. – K., 2001. – Vyp. 34. – S. 37–42.
5. Lapteva M. P. Teoriya i metodologiya istorii: kurs lekciy / M. P. Lapteva. – Perm': Perm. gos. un-t., 2006. – 254 s.
6. Levchuk L. Spetsyfika tvorchoho protsesu v mystetstvi / L. Levchuk // Estetyka: Pidruchnyk. – K.: Vyshcha shk., 1997. – 399 s.
7. Otkydach V. M. Khudozhnia tvorchist: krytyko-bibliohrafichnyi ohliad / V. M. Otkydach // Zbirnyk naukovykh prats. Kultura Ukrainy. – Kh.: KhDAK., 2012. Vyp 37. – S. 232-241.
8. Jengel'mejer P. K. Teoriya tvorchestva / P. K. Jengel'mejer. – SPb.: Obrazovanie, 1910. – 208 s.
9. Jenciklopedicheskij slovar. "Tvorchist" / [red. I. E. Andrievskogo, K. K. Arsen'eva, O. O. Petrushevskogo]. – S.-P.: Izdatel'skoe delo, Brokgauz-Jefron, 1901. – T. HHHIII. – 503 s.
10. Fromm E. The Creative Attitude, in Creativity and Its Cultivation, ed., Harold H. Anderson. – N.Y.: Harper and Row, 1959.

Кириєнко А. А.

Соотношение исторического времени и творческого процесса: анализ теоретических концепций

Статья посвящена вопросу взаимодействия исторического времени и творческого процесса как одной из актуальнейших тем современности. В работе анализируются существующие научные теории, касающиеся проблемы соотношения исторического времени и творческого процесса. Автор акцентирует внимание на том, что формирование творческого процесса находится во взаимодействии с окружающей реальностью и в непосредственной зависимости от нее. Доказывается актуальность исследования на современном этапе проблемы детерминации историческим временем творческого процесса, его непосредственного влияния на формирование, становление и развитие культуры.

Ключевые слова: творчество, творческий процесс, историческое время, взаимодействие, культура.

Kiriyenko A.

Value of historical time and the creative process: an analysis of theoretical concepts

Due to the strong spread of modern scientific technology to all areas of human life, especially the arts, requires active research and understanding of the impact factor of historical time in the creative process. At this stage, despite the large number of scientific papers dealing separately as creative problem and the problem of historical time, we can say that the interaction of these two categories, which directly affects the outlook of the artist and artistic product formation remains open and is practically research.

The urgency of the matter but it is quite obvious, because the creative process and influences social reality and political situation of a certain historical period. Thus the study of the interaction of historical time and the creative process, and the first direct impact on the final result of the latter is the most burning questions of our time. Defining the relationship aspect of the creative process and the historical time open up new possibilities for the analysis of the current state of culture, study its interaction with social reality.

The article focuses on the interaction of historical time and the creative process, as one of the most pressing issues of contemporary. Namely, the problem of determining the creative process of historical time, in connection with its impact on development and a culture.

The article presents a number of scientific studies that deals with the topic of organic interaction of the categories "historical time" and "creative process". It primarily works in which creativity is seen as a phenomenon that, in turn, is influenced by the historical reality (L. Steklova, K. Shurtakov).

Emphasized, that many modern scientific research devoted to the topic of creative interdisciplinary perspective. The question of influence public consciousness on the creative process is concerned in the work of Y. Andreev, M. Ashmanis, V. Baranov, F. Girenok, V. Eliseev, N. Frantsuzova. Aesthetic aspect of creativity is seen in studies of M. Arnaudov, P. Valery, H.-G. Gadamer, R. Ingarden, E. Cassirer, Jose Ortega y Gasset, J. Sartre, V. Bychkov Y. Borev, S.

Wyman, M. Kagan, A. Losev, M. Epshteyn, O. Benyuk, A. Bychko, T. Gumenuk, N. Zhukova, T. Krivosheya, L. Levchuk, O. Onishchenko, Y. Petrov, A. Polishchuk, M. Severinova.

Noted that the current interest issues due to the creative process, from one side, the growth of innovative components in human activities, development of scientific and technical progress and aspiration to control education and development of creative personalities. On the other hand, the desire of studying personality by finding the secrets of creative activity, as one of its fundamental manifestations.

The special value in the context of the examined question is presented for us by work of E. Fromm "The Creative Attitude, in Creativity and Its Cultivation", in which talked that the most important criterion of creation are descriptions and processes which activate creative activity and productivity of creative process. And it is not only the internal subconscious processes of personality, but also a lot of external factors that affect the creative process. Artistic work always contains the lines of personality of his creator, which not only cognizes, looks after and experiences the most various vital phenomena but also is their direct participant.

Separately the known theories of the stages of creative process, which are an important constituent in forming of creative project and directly depend on many external factors, are examined in the article.

The special attention within the framework of our article is devoted the advanced study of the modern Ukrainian researcher S. Kurbatov "Historical time as a determinant of the creative process", which is the first substantial step on a way to the awareness of this question.

Universality of the aesthetic going near reality, Ukrainian scientist, his indifference to the utilitarian parameters of life allows to get around determination of essence of co-operation of historical time and creative process.

Summing up the results of his research, S. Kurbatov says that the movement of history is somewhat reminiscent of a kaleidoscope, which again and again, changing the configuration of the pattern of human culture. It is this dynamic cultural life mankind can be secured with such fundamental philosophical and aesthetic categories as "historical time" and "creative process", concepts that embody the non-randomness, and even fatality historical movement.

According to S. Kurbatov, every cultural phenomenon is the result of the creative process in a particular historical space at harmonic or disharmonic in this space. The process of harmonization of life is carried out due to a creative process. As in a theology paradigm a creative act is preceded the world and man, a creative process is preceded a culture, determining the state of the last. If to examine history as permanent creative process, exactly in him and due to him harmonization of life is carried out.

In the final section of the article summarized the research identified ways to further possible solutions to the problem.

Of course, the final result or product of creative activity in every different kind of creativity, but the psychological aspects of the creative intention of committing one, and be sure to include: the creator or the subject of creativity, the presence of intrinsic qualities – skill, knowledge, experience, creative skills, and external factors that directly affect the creative process and the end result of creative activity – socio-historical events, certain conditions or circumstances.

Further more in-depth study of the creative process of determination of historical time will open up new horizons in the study of world culture pages.

Keywords: creativity, creative process, historical time, interaction, culture.

УДК-316.356.2:347.61

Сушицька Інна Михайлівна
здобувач

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СІМ'Ї ТА ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН У СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

У статті розглянуто трансформаційні процеси та історичний шлях формування сім'ї; з'ясовано основні аспекти становлення та розвитку шлюбно-сімейних відносин; проаналізовано сучасні тенденції розвитку української сім'ї. Особлива увага відводиться розгляду типів, структури сім'ї та шлюбно-сімейним відносинам.

Ключеві слова: сім'я, шлюб, шлюбно-сімейні відносини, соціально-культурний простір

Сім'я є найдревнішою соціальною інституцією, яка пройшла складний історичний та соціально-культурний шляхи формування та розвитку. Аналізом різних аспектів її функціонування, соціального потенціалу і способів його реалізації залежно від системи суспільних чинників, починаючи з античних часів, займалися філософи, соціологи, культурологи, демографи.

Соціально-культурне значення сім'ї визначає Біблія, яка тлумачить проблему в міфологічному та етичному плані. Дві частини Біблії – Старий і Новий завіт, взяті з різних епох, часто суперечать один одному, але в цілому – це апологія чуттєвої любові та патріархальної сім'ї.

Серед давніх текстів безсумнівний інтерес викликають літературна пам'ятка XVIII ст. "Юности честное зеркало" (1717 р.) та "Домострой" Сільвестера (XVI ст.), що стає спробою узагальнення традицій сімейного побуту. Сенс цієї книги – у відповідальності чоловіка та жінки одне за одного, за своїх дітей, старих батьків, за духовний та моральний стан сім'ї, за її матеріальне благополуччя.

Філософська спадщина представлена цікавими творами та висловлюваннями видатних мислителів: Платона, Аристотеля, Г.Канта, Я.Каменського, В.Соловйова, М.Бердяєва тощо [3, 135].